

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for slåttemark og kystlynghei Skutholmen og tilhørende holmer

Fræna kommune, Møre- og Romsdal fylke

NIBIO RAPPORT | VOL. 5 | NR. 161 | 2019

Synnøve Nordal Grenne
Kulturlandskap og biomangfold

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for slåttemark og kystlynghei for Skutholmen og tilhørende holmer
Fræna kommune, Møre- og Romsdal fylke.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Synnøve Nordal Grenne

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
01.01.2019	5/161/2019	Åpen	11331	18/01004
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02463-7	2464-1162	50	2	

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Møre- og Romsdal

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Hege Steigedal

STIKKORD/KEYWORDS:

Slåttemark, skjøtselsplan, handlingsplan for
slåttemark, kystlynghei, lyngsviing, helårsbeite,
gammelnorsk sau

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Denne rapporten presenterer revidert skjøtselsplan for slåttemark og skjøtselsplan for kystlynghei for Skutholmen samt for 9 tilhørende holmer beliggende i Fræna kommune, Møre- og Romsdal fylke. Dette er et oppdrag fra Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Skjøtselsplanen er utarbeidet etter mal for skjøtselsplaner for slåttemark og kystlynghei i regi av Miljødirektoratet. Teksten i del 1, 3 og 4 som omhandler skjøtsel av slåttemark og kystlynghei generelt, er felles for alle skjøtselsplaner for slåttemark og kystlynghei, utformet av Miljødirektoratet, og er således ikke forfattet av undertegnede for denne rapporten.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Møre og Romsdal

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Fræna

STED/LOKALITET:

Skutholmen

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Synnøve Nordal Grenne

NAVN/NAME

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Denne rapporten presenterer revidert skjøtselsplan for slåttemark og skjøtselsplan for kystlynghei på Skutholmen samt for 9 tilhørende holmer i Fræna kommune, Møre- og Romsdal fylke. Dette er et oppdrag fra Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Skjøtselsplanen er utarbeidet etter mal for skjøtselsplaner for slåttemark og kystlynghei i regi av Miljødirektoratet. Teksten i del 1, 3 og 4 som omhandler skjøtsel av slåttemark og kystlynghei generelt, er felles for alle skjøtselsplaner for slåttemark og kystlynghei, utformet av Miljødirektoratet, og er således ikke forfattet av undertegnede for denne rapporten.

Takk til Fylkesmannen i Møre og Romsdal for oppdraget og brukerne Asbjørn Skutholm og Per Gammelsæter for godt samarbeid og verdifull informasjon til prosjektet.

Trondheim, 01.01.2019

Synnøve Nordal Grenne

Innhold

1	Innledning.....	5
1.1	Slåttemarksutforminger Midt-Norge.....	5
1.2	Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
2	Lokaliteter.....	8
2.1	Skjøtselsplan for slåttemark, Skutholmen, Fræna kommune, Møre- og Romsdal fylke	8
3	Generelt om kystlynghei.....	14
3.1	Ulike typer kystlynghei	14
3.2	Geografiske variasjoner av kystlynghei.....	15
4	Om Skutholmen og tilhørende holmer naturgrunnlag og dagens drift	16
4.1	Kystlynghei på Skutholmen og tilhørende holmer	16
4.2	Driftsbeskrivelse	17
5	Skjøtsel av kystlynghei for Skutholmen og tilhørende holmer – beskrivelse av planlagte tiltak.....	19
5.1	Generelt om skjøtsel av kystlynghei.....	19
5.2	Beiting og dyrehold i kystlynghei.....	19
5.3	Lyngsviing	21
5.4	Restaurering av kystlynghei.....	22
5.5	Mål for skjøtsel for lokaliteten	22
5.6	Planlagte skjøtselstiltak for Skutholmen kystlynghei og tilhørende holmer	23
5.6.1	Beiterelaterte tiltak.....	23
5.6.2	Planer for sviing.....	24
5.6.3	Planlagte restaureringstiltak	26
5.7	Oppfølging av skjøtselsplanen.....	26
6	Mer informasjon.....	27
7	Detaljert beskrivelse av naturtypene på Skutholmen og tilhørende holmer	28
8	Kilder.....	33
9	Ortofoto og kart.....	34
10	Bilder.....	39
11	Artsliste.....	48
	Vedlegg.....	51

1 Innledning

Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemarker som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemarker med styvingstrær som blir høstet ved lauvving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad alt for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag likevel fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemarker stor betydning for mange truede beitemarksoppper. Slåttemarker kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har de høyest arts mangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

1.1 Slåttemarksutforminger Midt-Norge

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Midt-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Midt-Norge finnes utforminger av dunhavreeng på kysten med arter som blåstarr, vill-lin, ormetunge og marianøkleblom. Artsrike slåttemarker med bl.a. marinøkkel og rødflangre er registrert på Allmenningsværet i Roan, Sør-Trøndelag. Eksempel på artsrik dunhavreeng er registrert også i Oppdal kommune på Åmotsdalen gård og på Halsen. Også Kleivgardene-Sliper-Detli i Oppdal har meget artsrik slåttemark med kalk- og varmekrevende arter. I Lierne i Nord-Trøndelag på Kvelia finnes boreale slåttemarker (flekkgrisøreng) med lang kontinuitet, som fortsatt er i god hevd. Og på Storlia i Leksvik kommune finnes hevdede enger av ulike typer som frisk fattigeng, frisk til tørr middels baserik eng og vekselfuktig, baserik eng, med vill-lin, nattfiol, storblåfjær, bakkesøte, vårmarrihand, bergskrinneblom, vårskrinneblom og stortveblad. Velhevdde skogstorkenebb-ballblomslåttemarker finnes i Sølendet naturreservat, i Røros kommune, Sør-Trøndelag.

1.2 Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent!

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev. hesjes før det fjernes. Bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermarihånd er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egne steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedenfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av

næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre somrer må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjøduert eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder. Evt. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på Miljødirektoratets hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

2 Lokalteter

2.1 Skjøtselsplan for slåttemark, Skutholmen, Fræna kommune, Møre- og Romsdal fylke

FIRMANAVN OG ÅRSTALL: NIBIO Trondheim 2019.

PLAN/PROSJEKTANSVARLIG: Synnøve Nordal Grenne

OPPDRAAGSGIVER: Fylkesmannen i Møre- og Romsdal

LITTERATURREFERANSE: Grenne, S. N. 2019. Skjøtselsplan for slåttemark og kystlynghei for Skutholmen og tilhørende holmer, Fræna kommune, Møre- og Romsdal fylke

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)			
*Navn på lokaliteten: Skutholmen slåttemark		*Kommune: Fræna	
*Områdenr:			
ID i Naturbase: BN00068537	*Registrert i felt av: Synnøve Nordal Grenne		*Dato: 03.09.2018
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Asbjørn Skutholm og Per Gammelsæter, pers. medd. 2018 Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning AS. Skjøtselsplan for Skutholmen, slåttemark 2010. Jordal, J.B. (1990-tallet, 2004), Aksdal, S. 1994. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Møre og Romsdal. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernveddelinga rapport nr. 6 - 1994. 125 s. Direktoratet for naturforvaltning 1994. Verdifulle kulturlandskap i Norge. Mer enn bare landskap! Del 4. Sluttrapport fra det sentrale utvalget for registrering av verdifulle kulturlandskap. 117 s.			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
*Hovednaturtype: D01-Slåttemark -100%		Utforminger: D0104 Frisk fattigeng- 60 % D0101 Fuktig fattigeng- 20% D0114 Frisk næringsrik gammeleng -20 %	
*Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) : Bilder tatt under befaring 03.09.18	
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)			
Sted- kvalitet	Tilstand/ Hevd	Bruk (nå):	Vegetasjonstyper:
< 20 m x	God x	Slått x	G4- Frisk fattigeng, Engkvein-Rødsvingel-gulaks-eng.
20 - 50 m	Svak	Beite x	Torvtekt
50-100 m	Ingen	Pløying	Brenning
> 100 m	Gjengrodd	Gjødsling	Park/hagestell
Dårlig		Lauving	
*OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)			
INNLEDNING Områdebeskrivelsen er utarbeidet av NIBIO Trondheim ved Synnøve Nordal Grenne. Dette er i forbindelse med oppfølging av handlingsplan for slåttemark i Møre og Romsdal og revidering av skjøtselsplan, på oppdrag fra Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Det ble holdt et møte med brukere og tatt befaring i felt 03.09.2018. Beskrivelsen er basert på skjøtselsplan for Skutholmen (Gaarder, G. 2010). Lokaliteten har blitt oppsøkt av bl.a. John Bjarne Jordal årlig i perioden 1992-1995, samt i 2004, og av Geir Gaarder 16.10.2009. Lokaliteten er omtalt i en rekke skriftlige kilder, som Aksdal			

(1994, Gaarder (2009), Jordal (2005, 2008), Jordal & Gaarder (1993, 1995, 1997, 2002), Jordal & Sivertsen (1992), samt Sivertsen m.fl. (1993).

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG

Skutholmen ligger eksponert til mot havet ved Hustadvika i Fræna kommune. Totalt sett er øya på ca. 63 dekar. Øya er generelt lavlendt der høyeste punkt er vel 20 m.o.h. Midt på øya og på vestre del er det flatere partier med litt mer jordsmonn. Berggrunnen består av harde og næringsfattige bergarter som kvartsdioritt, tonalitt og trondhemitt (www.ngu.no). Løsmassene består av et oftest tynt og usammenhengende lag marine avsetninger med noe torvjord oppå.

Området ligger i sørboreal vegetasjonssone og sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, vintermild underseksjon (Moen 1998). Kystbundne arter er derfor typisk, og det er potensial for relativt frostømfintlige arter. Det er bygd en kjørbar molo fra fastlandet og over til Midtholmen der er det en liten parkeringsplass. Herfra kan man gå over til Notholmen på ei enkel gangbru. Skutholmen er veiløs og nås ved å ro over et 100 meter bredt sund fra Notholmen.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er hovednaturtype kulturlandskap, naturtype slåttemark og mye kan plasseres under utforming frisk-fattigeng. Engene er for det meste av friske til fuktige utforminger og det er bare tendenser til tørrenger på grunnlendte knauser mot sjøen i sør. Sentrale deler av engsamfunnene er noe nitrofile med mye av arter som marikåper (art ikke sjekket) og stedvis krypsoleie. På knauser og i randsoner mot sjøen, er det mer friske naturengpartier med en del naturengplanter, som geitsvingel, tepperot, engfrytle og finnskjegg. Mer urterike partier, bl.a. med en del smalkjempe forekommer også, særlig på kanten av enkelte knauser ut mot sjøen. I vest er en liten putt der det bl.a. vokser havsivaks inkludert i lokaliteten (vurdert som for liten til å bli selvstendig lokalitet).

Etter DN-håndbok 13 er det primært snakk om slåtteenng av typen frisk fattigeng, men det forekommer også mer fuktige, fattige enger og litt frisk næringsrik gammeleng. Etter Fremstad (1997): G1- fuktig fattigeng oseanisk finnskjeggutforming (noe), G3- sølvbunkeeng (lite), G4 - frisk fattigeng (en del), G14- frisk næringsrik gammeleng (noe), U8 - brakkvannssump havsivaksutforming (putten i vest). Etter NiN er det trolig snakk om mye semi-naturlig eng (T32-C-6 intermediær eng med svakt preg av gjødsling/ T32-C-4 intermediær eng med klart hevdpreg og T32-C-3 intermediær eng med mindre hevdpreg) og i enkelte partier i overgang mot våteng (V10-C-1 intermediær våteng). De mest intensivt brukte delene av slåtteennga går inn under fulldyrket eng med moderat intensiv hevd og åker (T45-C-1 oppdyrkede varige enger med lite intensivt hevdpreg og T44-C-1 åker). I tillegg kommer antatt helofytt-saltsump.

Skutholmen har noe småvokste lauvkratt, enkelte rogntrær og noen individer med sitkagran og buskfuru på nordsiden av øya. Lyngheia har noe gjengroing med einer som brer seg utover. Det er ikke granplantefelt på Skutholmen eller tilhørende holmer, i motsetning til de aller fleste andre steder i distriktet.

ARTSMANGFOLD

Slåttemarka er hovedsakelig ei frisk til fuktig urterik eng med jevn slåttemarkstruktur og lavt, åpent feltsjikt. Det er generelt lite strølag i hele enga. Karplantefloraen er ikke spesielt artsrik og særpreget, bortsett fra en liten forekomst av den regionalt sjeldne arten havsivaks i brakkvannssumpa i vest. En del vanlige og vidt utbredte naturengplanter forekommer, som blåklokke, engfiol, engfrytle, finnskjegg, geitsvingel, gulaks, harerug, hårsvæve, kjerteløyentrøst, knegras, kornstarr, legeberonika, smalkjempe, småengkall, tepperot og tiriltunge. Slåttemarka har frodige sig med mye englodnegras, marikåpe, bekkeblom, engsoleie. På tørrere rabber dominerer ryllik, hvitkløver, fuglevikke. Her er det også noe mose i bunnsjiktet.

Det er en rik funga av beitemarkssopp, inkludert rødlisteartene grå småfingersopp (NT), glassblå rødskivesopp (VU), semsket rødskivesopp (NT), svartblå rødskivesopp (NT), slimjordtunge (EN), sumpjordtunge (EN), skifervokssopp (NT) og gul limvokssopp (VU). I tillegg vanligere arter som gul

småfingersopp, gul småkøllesopp, blektuppet småkøllesopp, *E. longistriatum*, tjærerødsdivesopp, beiterødsdivesopp, skjelljordtunge, sleip jordtunge, vanlig jordtunge, kantarellvokssopp, skjør vokssopp, gul vokssopp, mønjevokssopp, kjeglevokssopp, liten vokssopp, grå vokssopp, seig vokssopp, engvokssopp, grønn vokssopp, skarlagenvokssopp, honningvokssopp, sumpvokssopp, kritt vokssopp og elfenbenshette.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING

Tradisjonell bruk:

Skutholmen er tradisjonelt et kombinasjonsbruk for jordbruk og fiske, og nåværende bruker Asbjørn Skutholm har da også vært fisker. Fram til ca 1993 var det et par melkekyr på øya (Aksdal 1994), siden den tid var det kun ungdyr (okser) som beitedyr fram til det ble startet med utegangersau i 2013. Drift med okser ble da avvirket. Sauene beiter fritt på Skutholmen hvert år fra slutten av september gjennom vinteren til slutten av mai. Dyrene gikk tidligere også i heia på nordre deler av øya, men har i senere tid primært gått på sentrale og søndre deler, i stor grad innenfor de samme arealene som også blir slått.

Nåværende bruk:

Asbjørn Skutholm starter tradisjonelt med slått i juli, men fortsetter med den til seint på høsten. Det er ikke alt av arealet som blir slått hvert år. Slåttemark som er tilgjengelig for tohjulstraktor blir slått med denne i løpet av de to siste ukene i juli (ca. 80 % av slåttemarka), resten av arealet blir slått med ljà over et lengre tidsrom utover høsten. Graset blir bakketørket og tatt vare på som fôr til dyrene, så sant kvaliteten tillater det. Tohjulstraktor med høyvender, i tillegg til handdrive, benyttes til bakketørring av graset. I tillegg til slåtteeengene så er det noen små potetåkre i innmarka på gården. Disse ligger spredt i engmarka, både på søndre og sentrale deler av øya og er vanligvis bare noen ti-talls kvadratmeter store. Enkelte engpartier, særlig rett på nordsiden av gårdstunet, bærer preg av å ha vært åkerland før, men har nå ung eng. Intakt, avgrenset slåttemark er per i dag i god hevd. På nordsiden av avgrenset slåttemark ligger det noe areal med gammel slåttemark som nå er i gjengroing, men som kan restaureres. Den store knausen på nordvestsiden av gardsbruket, samt heipartiene i nord og øst bar preg av gradvis gjengroing som følge av lite til manglende beitetrykk (dette er primært areal som tradisjonelt trolig i liten grad har blitt slått).

Problemarter: Mjødurt brer om seg og har blitt en problemart i følge bruker. Høymole blir plukket og fjernet hvert år. Bruker har ønske om å grøfte partier av slåtteeenga for å få drenert fuktige områder der særlig bekkeblom dominerer. Stedvis mye marikåpe og engsoleie i slåtteeenga. Det er observert myrtistel og veitistel på Skutholmen. Dette er toårige tistler som sprer seg lett, og som kan bli problemarter på beite. Artene kan reduseres i omfang ved å fjerne bladrossetter like under jordoverflaten ved hjelp av ei hakke eller en spade, vår eller høst (Norsk Landbruksrådgiving 2012). Rotsystemet er ikke så dypt, og planten tørker lett ut og dør når rosetten blir fjernet. Ved slått eller beitepussing, kan det være behov for gjentakende slått, da tistlene lett danner sideskudd som blomstrer senere på sommeren. Hvis de står med frøstengler kan det være lurt å brenne dem for å unngå ytterligere spredning.

FREMMEDE ARTER

Noen individer av sitkagran og buskfuru på nordsiden av Skutholmen. Rynkerose på naboholmen i sør; Langholmen.

KULTURMINNER

Ingen registreringer i naturbase for Skutholmen, men på naboholmen Notholmen står det et notnaust som er et kulturminne (<https://kart.naturbase.no/>).

SKJØTSEL OG HENSYN

Slått:

For å opprettholde verdien på slåttemarka er det viktig å videreføre den ekstensive skjøtselen som har pågått fram til i dag. Sentrale punkter i denne skjøtselen er årlig slått med sent slåttetidspunkt. Det er viktig at slått som hevd videreføres, dvs. slått med lett redskap én gang i året på sensommeren, etter ca. 20. juli for at artene skal rekke å sette frø. Graset bakketørkes, rakes og vendes, før det fjernes. Dette er for å opprettholde frømodning og frøspredning blant engartene på slåttemarka.

Råd om beiting i slåttemarkene:

Det er positivt med et kort, ekstensiv sauebeite begrenset til tidlig vår og mer intensivt beite etter slått om høsten. Beiting er generelt positivt i slåttemarka, fordi tråkkpåvirkningen fra dyra gir små flekker av bar jord som plantene kan spire i. For ett- og to-årige arter er beiting spesielt viktig fordi de er avhengige av å sette frø årlig/jevnlige. Dette gjelder for eksempel flere øyentrøstarter, engkallarter, stemorsblomst. Høstbeiting så lenge som mulig utover høsten utnytter tilveksten etter slått og gir den positive effekten å minske strølaget og dermed redusere nitrogenanrikning i overflaten og tilsvarende kunne øke innslaget av naturengplanter som alle unngår nitrogenrik mark. Et tykt strølag fører til dårligere spiringsmuligheter for artene i enga. Tilførselen av noe husdyrgjødsel til slåttemarka er trolig også viktig med tanke på å holde mosedekket i sjakk, men her er det viktig at man holder seg til det som var tradisjonen (Bele, B. & Svalheim, E. 2017).

Restaurering:

De opprinnelige grensene for slåttemarka bør beholdes. Einer, mindre busker og lauvoppslag kan fjernes om sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene. Ved oppkomme av fremmede treslag skal disse fjernes. Ved hogst er det viktig at ryddeavfall, kvist og lignende blir samlet og brent på egnede steder, gjerne faste bålplasser, men helst fraktet ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil kunne favorisere hurtigvoksende og konkurransesterke arter som er uønsket i vegetasjonen.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP

Skutholmen er som helhet et uvanlig intakt, lite kystlandskap som ligger godt plassert ut mot havet i Hustadvika. Foruten slåtteengene og små potetåkre, er det her kystlynghei, strandberg, små strandenger og sumpmiljøer, samt en tradisjonell bygningsmasse.

VERDIBEGRUNNELSE:

Skutholmen inneholder arealer med lite gjødsla kulturmark og med velutvikla, fattige engtyper i god og langvarig hevd, gjennom tradisjonell skjøtsel som er opprettholdt fram til i dag. Slått har vært viktigste hevdform. Slåttemarka er stor, har et varierende naturgrunnlag med variasjon i fuktighet og helning.

Lokaliteten har en klar verdi A- svært viktig etter utkast til fakta-ark fra Miljødirektoratet (upubl 2015). Dette kan ikke minst begrunnes i at det er snakk om kontinuerlig hevd av gammel, til dels ugjødslet slåttemark innenfor en landskapstype der slike er svært sjeldne. Også artsfunn av høyt rødlistede arter av beitemarkssopp og slåtteengene som del av et helhetlig kystkulturlandskap gir grunnlag for en slik verdi. I tillegg tilhører lokaliteten et av våre nasjonalt viktige kulturlandskapsområder (Aksdal 1994, Iversen m. fl. 1994). Slåttemarkar som er lite eller ikke gjødslet har blitt sjeldne. Slike slåttemarkar er derfor en utvalgt naturtype etter Naturmangfoldloven (NML§3) og er rødlistet (CR - Kritisk truet) etter Norsk rødliste for naturtyper 2018.

SKJØTSELSPLAN				
Dato skjøtseleksplan: 01.12.2018		Utformet av: Synnøve Nordal Grenne		Firma: NIBIO
UTM33 Nord:6981864 Øst:398575	Gnr/bnr.: 100/1	Areal (nåværende): 19 daa	Areal etter evt.restaurering:	Del av verneområde? Nei
<p>MÅL:</p> <p>Hovedmål for lokaliteten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opprettholde de åpne arealene med slåtte- og beitemark med det botaniske mangfoldet som finnes der i dag. • Målet er å opprettholde dagens hevd og verdi for lokaliteten gjennom tradisjonell skjøtsel og rydding. • I tillegg beite av utegangersau vår og høst/vinter • Andelen med artsrike utforminger av frisk fattigeng (G4) skal være minst på samme nivå som i dag. Her er ryllik, gulaks, harerug, blåklokke, kvitmaure, firkantperikum, aurikkelsvæve, prestekrage, raudknapp, smalkjempe og småengkall viktige positive indikatorer. <p>Spesifikke mål for delområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortsette å slå helt ut mot strandberga for å hindre gjengroing. Her er det funnet rødlistede arter som slimjordtunge, gul slimvokssopp og sumpjordtunge. <p>Tilstandsmål arter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opprettholde og evt. øke artsdiversiteten i slåttemarka. • Populasjoner av artene i lista over karakterarter og rødlistearter skal opprettholdes på dagens nivå. Dette gjelder ikke minst høyt rødlistede arter som slimjordtunge (kjent fra to delforekomster), gul slimvokssopp og sumpjordtunge (funnet i kantsone til enga mot bukta nordvest for garden). <p>Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holde kantsoner åpne ved slått helt inntil kantene mot lynchheia. • Jevnlig rydding av einerbusker og kratt. • Andelen kratt skal ikke være større enn i dag. • Myr- og veitistel reduseres i omfang ved å fjerne bladrosetter like under jordoverflaten ved hjelp av ei hakke eller en spade, vår eller høst. Unngå at de setter frø. • Ved slått eller beitepussing, kan det være behov for gjentakende slått. 				
AKTUELLE TILTAK:		Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
Gjerding <ul style="list-style-type: none"> • Det bør settes opp gjerde mot kystlynghei i nord og øst. 			ca. 450 m. langt gjerde	
Slått <ul style="list-style-type: none"> • Enga slås med tohjuling en gang årlig, ikke før ca. 20 juli. • graset bakketørkes, rakes, vendes over 2-4 dager og fraktes ut av enga. • Graset bør ikke deponeres i kantsoner på enga, da dette gir en gjødslingseffekt fra gras under nedbryting. 		Hvert år	10 t/daa	Sept., hvert år

3 Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlyngheia.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlanterkysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttøringsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også arts mangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

3.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttøringsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik

kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrædende innslag av fuktrevende arter og myrarter som klokkeling, blokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

3.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeling, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåtestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttøringsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

4 Om Skutholmen og tilhørende holmer naturgrunnlag og dagens drift

4.1 Kystlynghei på Skutholmen og tilhørende holmer

Skjøtselsplanen for kystlynghei omhandler i tillegg til Skutholmen de ni mindre holmene: Notholmen, Midtholmen, Storholmen, Langholmen, Purkholmen, Bekkerholmen, Lyngholmen, Sør-Stoplan og Nord-Stoplan (se fig. 1 og 2). Skutholmen og tilhørende holmer ligger eksponert til ut mot Hustadvika i Fræna kommune. Det er en kjørbar molo fra fastlandet og over til Midtholmen der det er en liten parkeringsplass. Herfra kan man gå over til Notholmen på ei 40 meter lang gangbru. Skutholmen er veiløs og nås ved å ro over et 100 meter bredt sund fra Notholmen. Beliggenheten til Sør-Stoplan og Nord-Stoplan er 1800 meter nord for Skutholmen. Bekkerholmen og Lyngholmen ligger omtrent 600 meter rett vest for Skutholmen. Notholmen, Midtholmen, Storholmen, Purkholmen og Langholmen ligger rett sør og vest for Skutholmen, adskilt av et 50- 100 m. smalt sund mellom disse. Sauene går fritt mellom de fleste av disse holmene på fjære sjø. De fleste av holmene har små areal med kystlynghei (mindre enn 10 daa.) og skjøtselen må derfor sees i sammenheng med skjøtselsarealet forøvrig. Alle holmene ble heller ikke befart under feltarbeidet i 2018. Totalt sett er Skutholmen med tilhørende holmer på rundt 221 dekar, av dette er 143 dekar avgrenset som kystlynghei.

Området er preget av lavlendt topografi, høyeste punkt som ligger på Skutholmen er 20 m.o.h. Berggrunnen består av harde og næringsfattige bergarter som kvartsdioritt, tonalitt og trondhjemit (www.ngu.no). Løsmassene består av et oftest tynt og usammenhengende lag marine avsetninger med noe torvjord oppå. Området ligger i sørboreal vegetasjonssone og sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, vintermild underseksjon (Moen 1998). Kystbundne arter er derfor typisk, og det er potensial for relativt frostømfintlige arter. Beiteområdene domineres av naturtypen kystlynghei, men innehar også noe brakklagt slåtteeeng, naturbeitemark og strandenger. Dominerende naturtype er D07-Kystlynghei, med utforming D0703 Fuktig lynghei og i tørrere parti innslag av D0701 Tørr lynghei.

Røsslyngen på Skutholmen og tilhørende holmer gir generelt et inntrykk av å være gammel og forvedet og kan beskrives som sent moden og tidlig degenererende iht. lyngheisyklusen i skjøtselsboka for kulturlandskap (Norderhaug et al. 1999). Lynghøyden er forholdsvis lav (5-20 cm.) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider. Vegetasjonsdekket er godt utbredt i området. Det er lite busker og trær på holmene i området, da de fleste er uten trær. Skutholmen har noe småvokste lauvkratt, enkelte rogntrær og noen individer med sitkagran og buskfuru på nordsiden av øya. Lyngheia har noe gjengroing med einer som brer seg utover. Det er ikke granplantefelt på Skutholmen eller tilhørende holmer, i motsetning til de aller fleste andre steder i distriktet.

4.2 Driftsbeskrivelse

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: 01.12.2018
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): Hovedflokken på 24 søyer og lam beiter vinter/vår på Skutholmen, Notholmen, Midtholmen, Storholmen og Langholmen. På Purkholmen, Bekkerholmen, Lyngholmen har det vekslet med antall dyr og tidspunkt for beite. På Nord-og Sør-Stoplan er det ikke beitedyr i 2018.
Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: Skutholmen, Notholmen, Midtholmen, Storholmen, Langholmen: Sauene går fritt mellom disse holmene på fjære sjø; 24 dyr totalt. Purkholmen: Her har det gått 2 værer i 3 år. Bekkerholmen: Ingen sauer beiter ved befaringen, men det har gått 3-4 sauer der en vinter tidligere. Lyngholmen: to sauer har beita her sommeren 2018. Sør-Stoplan og Nord-Stoplan: Ingen sauer beiter her ennå, men har planer om å bygge leskur og samlegjerde for å tilrettelegge for beite.
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart): Ingen sviing i området.
Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing: Nei.
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)? Lyngheia har vært beita i tidligere tider. Lyngholmen ble brent ca. 1950.
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres? Burde vært ryddet einerbusker som brer seg utover i lyngheia.
Må skjøtselen ta spesielle hensyn i området (sjeldne arter, hekkende rovfugler, andre hekkende fugler, problemarter, kulturminner, vern etc.)? Området har vært et eldorado for sjøfugl, men det har vært en dramatisk nedgang i bestanden. Mink og kråke forsyner seg med egg. Mye havørn i området. Ifølge Artskart hos Artsdatabanken er det ikke spesielle arter som det må tas hensyn til i området som det planlegges skjøtsel for. Man skal likevel ta hensyn til hekkende fugl. Allerede i mars kan det være kommet fugler til heia som det må tas hensyn til. Det er ikke kjent at området er hekkeplass for sårbare arter som det må tas spesielle hensyn til. Vanlige arter som sannsynlig hekker her er heippiplerke, skjærpiplerke, gjøk, steinskvett og løvsanger i følge ornitologisk forening.
Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: Tilsyn ukentlig. Sanking i oktober hvert år.
Beskriv tilgang til ly på beite: Terrenget har noe naturlig skjerming i forsenkninger, men høydedragene er generelt lave og avrundede, slik at tilgang på naturlig ly er noe begrenset. Leskjul på Skutholmen. På Storholmen

står en gammel fjøsmur som fungerer som leskjul. Har planer om å sette opp leskjul på Nord- og Sør- Stoplaner som er nokså værutsatt.

Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass:

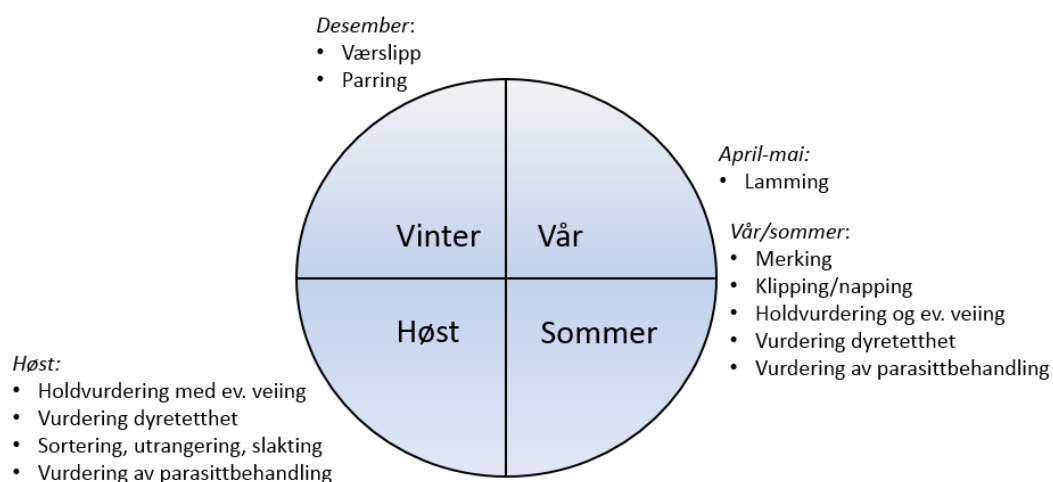
Fast fôring med høyball i not på bakken midt på hardeste vinteren, men alt blir ikke spist opp.

Beskriv vanntilgang til dyra på beite:

Godt med naturlig vanntilgang i dammer på alle holmene.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»):

Driften gjennom året - legg til aktiviteter:

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?

Har planer/ønsker om å ta i bruk flere holmer til beite. Skal ta i bruk Nord- og Sør-Stoplaner til beiteområde.

Andre kommentarer:

5 Skjøtsel av kystlynghei for Skutholmen og tilhørende holmer – beskrivelse av planlagte tiltak

5.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

5.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernlova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvêdet og skadet røsslyng forringer beiten mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom - utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terrang og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhengning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt.

Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslaktning må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalete raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er villkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med inneføring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og inneføring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tynge saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

5.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene.

Lyngsviing er ei vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av

problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannsløkkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

5.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauen. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

5.5 Mål for skjøtsel for lokaliteten

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 12.12.2018			
Dato befaring: 03.09.2018.			
Dato samtale med grunneier/bruker: 03.09.2018.			
Utformet av: Synnøve Nordal Grenne			Firma: NIBIO
UTM sone: ETRS_1989_UTM_Zone_33N	Nord:7211373N	Øst:308439Ø	Gnr./Bnr.:
Areal (nåværende): Skutholmen BN00068536: 33,3 daa (UTM33 7211373N308439Ø). Gnr./Bnr: 100/1 Bekkerholmen: 5,8 daa (UTM33 7005463N 94428Ø). Gnr./Bnr:100/1 Midtholmen: 7,2 daa (UTM33 7005299N 95114Ø). Gnr./Bnr:100/1 Notholmen: 5,6 daa (UTM33 7005306N 95285Ø). Gnr./Bnr:100/5 Langholmen: 8,9 daa (UTM33 7005392N 95018Ø). Gnr./Bnr:100/5 Purkholmen: 6,3 daa (UTM33 7005449N 94710Ø). Gnr./Bnr:100/5 Lyngholmen: 5,6 daa (UTM33 7005199N 94245Ø). Gnr./Bnr:100/5 Storholmen: 26,3 daa (UTM33 7005301N 94799Ø). Gnr./Bnr:100/3 Sør-Stoplan: 24,5 daa (UTM33 7007409N 95316Ø). Gnr./Bnr: Nord-Stoplan: 19,8 daa (UTM33 7007291N 95800Ø). Gnr./Bnr:			Areal (etter evt. restaurering):

Del av verneområde: Nei	Hvilket vern:
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke:	
MÅL	
Hovedmål for lokaliteten:	
<ul style="list-style-type: none"> • Bevare kystlyngheien i god hevd gjennom beiting med gammel norsk sau. • Utnytte fôrressurser gjennom beite • Holde landskapet åpent. 	
Konkrete delmål:	
<ul style="list-style-type: none"> • Øke andelen røsslyng i kystlyngheia. • Forhindre gjengroing med lauv- og bartrær. • Fremmede arter som representerer høy risiko for stedegent biologisk mangfold skal være fraværende. • Arealet av kystlynghei skal være på dagens nivå. • Holde strandsona tilnærmet fri for søppel. 	
Ev. spesifikke mål for delområde(r):	
<ul style="list-style-type: none"> • Lyngsviing skal forbedre tilstanden og øke mengden røsslyng. • Anbefalt lyngsviing i områder med kystlynghei. Denne skal ses sammen med «Sviing som skjøtelsesmetode, inkl. retningslinjer for sviing» i vedlegg. 	
Tilstandsmål arter:	
<ul style="list-style-type: none"> • Skjøtsel av røsslyngen slik at det skapes en bestand med planter i ulike utviklingsstadier. 	
Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:	
<ul style="list-style-type: none"> • Det er sterkt anbefalt at problemarter og fremmedarter som buskfuru og sitkagran fjernes fra lokaliteten. 	

5.6 Planlagte skjøtselstiltak for Skutholmen kystlynghei og tilhørende holmer

5.6.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

Store deler av området blir helårsbeitet med gammel norsk sau som ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Generelt er helårsbeite å foretrekke som skjøtelsesmetode i kystlynghei, men når praktiske forhold ikke tillater det er sommerbeite ønskelig, gjerne med beitestart tidlig på våren og opprettholde beitet så langt ut i høsten som mulig. Helårsbeite medfører mer krevende forhold i vinterhalvåret og driften skal være tuftet på et opplegg som sikrer at god dyrevelferd ivaretas. Det forutsetter et driftsopplegg og tilsyn som tar høyde for situasjoner med behov for tilleggsfôring, tilgang på drikkevann og ly/skjul når forholdene krever det. Der tilgangen på ly er begrenset bør det settes opp leskjul for dyrene ved opprettelse av helårsbeite. Det skal også

gjennomføres regelmessig tilsyn av dyrene gjennom vinterhalvåret. De voksne dyra bør bli veid regelmessig, f.eks vår og høst i forbindelse med snylterbehandling slik at en gjennom vurdering av vektutvikling får god kontroll på dyrevelferd. Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

Netto beiteareal hvor bart fjell o.a. er trukket fra er for hele skjøtselsområdet 163 daa (inkl. slåttemarka på Skutholmen). Gras/urterik slåttemark/naturbeitemark er med på å heve den ernæringsmessige kvaliteten på beitearealet. Sommerbeite har større produktivitet og gunstige tilleggsareal som naturbeitemark og strandenger, slik at arealet tåler noe høyere antall dyr. I en startfase kan det her anbefales 10 daa sommerbeite pr. søye, dvs. 16 voksne dyr + lam i hele skjøtselsområdet. Her må en følge med på både tilstanden til dyrene og vegetasjonen gjennom beitesesongen, samt slaktevekt etter endt sesong. Dette kan innebære at sauene flyttes regelmessig mellom øyene, der intervallene må tilpasses næringstilgangen på den enkelte øy. Ved langvarig mangel på nedbør kreves det ekstra tilsyn i forhold til vanntilgangen for dyra.

Ved helårsbeite må antall dyr reduseres. Erfaringstall fra Miljødirektoratet tilsier at et passende beitetrykk med Gammel norsk sau ligger rundt 15 daa lynghei i god hevd pr. vinterbeitende sau (Ref.: Kystlyngheiene i Norge - kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder 2013). Anbefalingen tilsier da at man kan starte med 11 vinterbeitende sau i hele skjøtselsområdet. Vurdering av beitetrykket må vurderes jevnlig. Grunnet gammel røsslyng (med lav beiteverdi) i lokaliteten er det viktig med tilsyn vinterstid og evt. vurdering av tilleggsfôring. Ved å sette i gang med sviing som tiltak vil røsslyngtilstanden forbedres, og da kan beitetrykket vurderes på nytt. Forøvrig henvises det til del 3 i skjøtselsplanen.

Transport, sanking og utsetting av sau på holmene kan medføre behov for ekstra innleid personell. Oppsett av gjerde på Skutholmen, ca. 450 meter. Etablere leskjul før opprettelse av vinterbeite på Nord- og Sør-Stoplan og evt. sankegjerde ved landslipp.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting og tilrettelegging for beiting: Sette opp gjerde på Skutholmen Transport, sanking og utsetting av sau på øya Behov for ekstra innleid personell Leskjul på Nord- og Sør-Stoplane	Årlig	450 meter gjerde	
Utstyrskrav knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting: Gjerdepåler, netting, ekstra personell, evt. teknisk utstyr (boremaskin, krampepistol mm).			

5.6.2 Planer for sviing

Lyngsviing:

Formålet med lyngbrenning er å skape en mosaikk av kystlyngheivegetasjon med ulike alder. Dette er gunstig både for beitedyr og andre arter (eks. insekter og fugler). For at dyra til enhver tid skal ha tilgang på mosaikk av vegetasjonsflater med ulike alder er det viktig å ikke svi for store flater. Brannflater fører til større spiring av gras og urter (gir godt sommerbeite), i tillegg til spirer og unge skudd med røsslyng (gir godt vinterbeite) som er en bedre forressurs enn gammel forvedet røsslyng.

Et beiteområde bestående av brannflater med ulik alder vil derfor inneholde areal som er godt egnet til både sommerbeite og vinterbeite, med rik utbredelse av gras, urter, lyng og busker. I sum øker dette den ernæringsmessige kvaliteten på kystlyngheia som helårsbeite.

Etablering av ny vegetasjon i brannflater vil variere mellom lokaliteter og ut ifra hvor vellykket lyngsviinga har vært. Det er i dag ikke brannflater i området som kan brukes for å beregne hastighet på revegetering. Anbefalt tid mellom hver brenning er derfor her generell (10-25 år) og ikke områdespesifikk. Areal med kystlynghei som ble registrert for skjøtselområdet er på ca. 143 daa. Dvs. for å fullføre en lyngheisyklus med sviing over 20 år bør det brennes ca. 7 daa per år. Det er viktig at det registreres vegetasjonsutvikling etter sviing for å kunne anslå regenereringshastighet og evt. korrigere tidsperioden mellom sviing. Dette er spesielt viktig i lokaliteter med mye gammel lynghei som kan ha sein og dårlig revegetering. Det er derfor viktig å prøve seg fram med små sviflater ved restaurering av gammel artsfattig lynghei.

Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel og forvedet (vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy), brenner man på nytt. Om det i løpet av vinterhalvåret ikke lar seg gjøre å brenne pga. vær- og vindforhold kan dette gjennomføres et senere år. Da det blir små brannareal per år samtidig som lyngsviing krever store ressurser, kan man brenne f.eks. hvert andre eller tredje år, og slå sammen brannflater om nødvendig. Det bør likevel ikke være færre enn 8-10 lyngsviinger i en brannsyklus, slik at man får mosaikk av vegetasjonsflater med ulik alder. Etter sviing vil sviflatene ofte bli ekstra populære beiteområder, og beitetrykket på sviflatene bli så hardt at det hindrer regenerering av ny røsslyng. Det er derfor viktig å følge med på beitetrykket og eventuelt sette inn tiltak som å redusere antall beitedyr, øke mengde tilskuddsfôr vinter og vår. Før planlagt brann; se Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO.

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

Oppstart med lyngsviing på sikt innenfor beiteområdet på Skutholmen og mindre omkringliggende øyer. Når det gjelder områder som bør prioriteres og andre som eventuelt kan avventes eller eventuelt mindre holmer der en kan avstå fra brenning så er det viktig å prøve seg fram med små sviflater. Områder med kraftig utbredelse av gammel forvedet lyng og einerbusker bør prioriteres. Sviing på de mindre holmene gir også mindre risiko for ukontrollert spredning av brann da de er avgrenset av sjøen, og fri for bebyggelse. På holmer som blir beitet gjennom hele vinteren må man unngå å svi for stor del av lyngheia, fordi sauene ellers kan få for lite vinterbeite. Dersom man ønsker å svi større deler av en holme samtidig, må sauene flyttes til et område med tilstrekkeleg vinterbeite.

Det blir anbefalt at det blir avstått fra lyngbrenning i gode frøår hos sitka i spredningsonen nord og nordvest for bestandet, holde god avstand fra plantefelt osv. Dette er av hensyn til potensiell spredning inn i kystlynghei fra nærliggende plantefelt av sitka og bergfuru.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing:	Årlig	1000 kr/daa	
Utstysrbehov knyttet til sviing: Innleid personell, evt. gjennomføre kurs i lyngsviing. Utstyr for å tenne og slukke etter lyngsviing; gassbrenner og brannvifter.			

5.6.3 Planlagte restaureringstiltak

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak: Rydding av einerbusker/ lauvkratt, individer av sitka/buskfuru	Fra 2019. Ved kapasitet	1000 kr/daa	
Utstysrbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Ryddesag/motorsag for fjerning av busker og trær, verneutstyr.			

5.7 Oppfølging av skjøtselsplanen

OPPFØLGING
Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år: Bør evalueres innen 2023 med rekartlegging
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Tilstand for røsslyng
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert:
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen: Beitebrukere Per Gammelsæter/Asbjørn Skutholm har ansvar for tiltak på Skutholmen og tilhørende holmer. Fylkesmannen i Trøndelag har ansvaret for oppfølging og veiledning i tråd med handlingsplan for kystlynghei.

6 Mer informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNS hjemmesider:

<http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

7 Detaljert beskrivelse av naturtypene på Skutholmen og tilhørende holmer

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Skutholmen		Kommune: Fræna		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00068536		Registrert i felt av: Synnøve Nordal Grenne		Dato: 03.09.2018		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Asbjørn Skutholm og Per Gammelsæter pers. medd. 2018 Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning AS. Skjøtselsplan for Skutholmen, slåttemark 2010 Aksdal, S. 1994. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Møre og Romsdal. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernvedlegget rapport nr. 6 - 1994. 125 s. Direktoratet for naturforvaltning 1994. Verdifulle kulturlandskap i Norge. Mer enn bare landskap! Del 4. Sluttrapport fra det sentrale utvalget for registrering av verdifulle kulturlandskap. 117 s.				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype (% andel fordeling): Kystlynghei (D07) (90 %) Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): D04 naturbeitemark (10%)				Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): D0701 tørr kystlynghei (50%), D0703 fuktig kystlynghei (40%) D0430 fattig beiteeng (10%)		
Verdi (A, B, C): B				Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder tatt under befaring 03.09.2018		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11):						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: H3 Fuktig lynghei H1 Tørr lynghei
< 20 m	x	God	x	Slått		
20-50 m		Svak		Beite	x	
50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

Innledning: Områdebeskrivelsen er utarbeidet av NIBIO Trondheim ved Synnøve Nordal Grenne. Dette er i forbindelse med oppfølging av handlingsplan for kystlynghei i Møre og Romsdal og utarbeidelse av skjøtselsplan, på oppdrag fra Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Det ble holdt et møte med beitebruker og tatt befaring i felt 03.09.2018. Beskrivelsen er basert på skjøtselsplan for Skutholmen (Gaarder, G. 2010).

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Skjøtselsplanen for kystlynghei omhandler i tillegg til Skutholmen de ni mindre holmene: Notholmen, Midtholmen, Storholmen, Langholmen, Purkholmen, Bekkerholmen, Lyngholmen, Sør-Stoplan og Nord-Stoplan (se fig. 2). Skutholmen og tilhørende holmer ligger eksponert til ut mot Hustadvika i Fræna kommune. Det er en kjørbær molo fra fastlandet og over til Midtholmen der det er en liten parkeringsplass. Herfra kan man gå over til Notholmen på ei 40 meter lang gangbru. Skutholmen er veiløs og nås ved å ro over et 100 meter bredt sund fra Notholmen. Beliggenheten til Sør-Stoplan og Nord-Stoplan er 1800 meter nord for Skutholmen. Bekkerholmen og Lyngholmen ligger omtrent 600 meter rett vest for Skutholmen. Notholmen, Midtholmen, Storholmen, Purkholmen og Langholmen ligger rett sør og vest for Skutholmen, adskilt av et 50-100 m. smalt sund mellom disse. De fleste av holmene har små areal med kystlynghei (mindre enn 10 daa.) og skjøtselen av disse må derfor sees i sammenheng med skjøtselsområdet forøvrig. Alle holmene ble ikke befart under feltarbeidet i 2018. Totalt sett er Skutholmen med tilhørende holmer på rundt 221 dekar, av dette er 143 dekar avgrenset som kystlynghei.

Området er preget av lavlendt topografi, høyeste punkt som ligger på Skutholmen er 20 m.o.h. Berggrunnen består av harde og næringsfattige bergarter som kvartsdioritt, tonalitt og trondhemitt (www.ngu.no). Løsmassene består av et oftest tynt og usammenhengende lag marine avsetninger med noe torvjord oppå. Området ligger i sørboreal vegetasjonssone og sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, vintermild underseksjon (Moen 1998). Kystbundne arter er derfor typisk, og det er potensial for relativt frostømfintlige arter.

Beiteområdene domineres av naturtypen kystlynghei, men innehar også noe naturbeitemark og strandenger. Dominerende naturtype er D07-Kystlynghei, med utforming D0703 Fuktig lynghei og i tørrere parti innslag av D0701 Tørr lynghei. Vegetasjonsdekket er godt utbredt i området. Røsslyngen gir generelt et inntrykk av å være gammel og forvedet og kan beskrives som sent moden og tidlig degenererende iht. lyngheisyklusen i skjøtselsboka for kulturlandskap (Norderhaug et al. 1999). Lynghøyden er forholdsvis lav (5-20 cm) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider. Det er generelt lite vinterskade på lyngen fra den kalde vinteren 2013-14.

Utbredelsen av trær, busker og kratt er begrenset til et minimum i dette området. De fleste av holmene er helt uten trær, men lyngheia har noe gjengroing med einer som brer seg utover. Skutholmen har noe småvokste lauvkratt, enkelte rogntrær og noen få individer med sitkagran og buskfuru på nordsiden av øya. Det er ikke granplantefelt på Skutholmen eller tilhørende holmer, i motsetning til de aller fleste andre steder i distriktet.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Etter DN-håndbok 13 er det primært snakk om kystlynghei av fattig, tørr til fuktig type. Naturtypen er hovedsakelig kystlynghei (90%), men dels også naturbeitemark (10%). Delnaturtyper er fattig tørrhei (50%), fattig fukthei (40%) og fattig beiteeng (10%). Det er innslag av naturbeitemark i tidlig gjengroingsstadium mot intakt slåtteeing i sør, samt ei sump litt nord for bygningene på garden. Sumpa har intermediær karakter og bærer preg av å være et nesten gjengrodd lite tjern.

Kystlynghei er sterkt truet (EN) og kulturmarkseng er sårbar (VU) på rødlista for naturtyper, og kystlynghei er også utvalgt naturtype. Av tre- og buskslag ble det notert noen få individer av sitkagran og buskfuru på nordsiden av Skutholmen, men området er i praksis uten trær.

Vegetasjonstypen etter Fremstad er H3 Fuktig lynghei og H1 Tørr lynghei. Etter Natur i Norge (NiN), tilsvarer dette kalkfattig kystlynghei, med utformingene fattig fukthei og fattig tørrhei.

Artsmangfold:

Røsslyng er den dominerende arten i både tørr- og fuktig kystlynghei. I fuktheia er særlig bjønnskjegg, blokkebær, skrubbær, slåttestarr viktige arter sammen med røsslyngen, mens i tørrheia er mjølbær og heigråmose viktige arter. Av planter ellers kan nevnes krekling, einer, tepperot, torvmyrull, bleikstarr, blåknapp, skrubbær. I strandenga i sørøst opptrer også bare vanlige arter som saltsiv og strandkryp. Det samme gjelder sumpå i nord, med elvesnelle, myrhatt og lignende.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Skutholmen: Areal med kystlynghei: 33,3 daa. Beiteområdene domineres av naturtypen kystlynghei, men innehar også slåttemark, naturbeitemark og strandeng. Den avgrensede kystlyngheia på Skutholmen grenser mot strandberg og sjø i nord, øst og dels sør. Mot vest og sør er det grenser mot flatere partier med litt mer jordsmonn (slåttemark). Skutholmen er tradisjonelt et kombinasjonsbruk for jordbruk og fiske, og nåværende bruker Asbjørn Skutholm har da også vært fisker. Fram til ca 1993 var det et par melkekyr på øya (Aksdal 1994), siden den tid var det kun ungdyr (okser) som beitet fram til det ble startet med utegangersau i 2013. Drift med okser ble da avvirket. Sauene beiter fritt på Skutholmen hvert år fra slutten av september gjennom vinteren til slutten av mai. Beitedyrene gikk tidligere også i heia på nordre deler av øya, men har i senere tid primært gått på sentrale og søndre deler, i stor grad innenfor de samme arealene som også blir slått. Under besøket i 2018 så bar den store knausen på nordvestsiden av gardsbruket, samt heipartiene i nord og øst preg av gjengroing som følge av svakt beitetrykk. Tidligere har deler av dette arealet blitt brukt som slåttemark, men det meste har nok vært beitemark for husdyrene. En årsak til manglende beite på deler av arealet de seinere årene skal være at gjerdet som stenger mot innmarka mangler vedlikehold. Det vil derfor være svært ønskelig at gjerdet på nytt ble satt opp igjen slik at man i større grad kan styre beitet.

Generelt for Skutholmen og tilhørende holmer så er inntrykket at røsslyngen er gammel og forvedet og kan beskrives som sent moden og tidlig degenererende iht. lyngheisyklusen i skjøtselsboka for kulturlandskap (Norderhaug et al. 1999). Lyngheiyklusen er forholdsviss lav (5-20 cm.) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider. Det er lite skade på lyngen fra den kalde vinteren 2013-14. Innførsel av lyngsviing vil øke beitekvaliteten da det fjerner gammel røsslyng og fremmer fremvekst av gras og urter, samt revevegetering med unge næringsrike røsslyngskudd. Skutholmen har noe småvokste lauvkratt, enkelte rogntrær og noen individer med sitkagran og buskfuru på nordsiden av øya. Lyngheia har noe gjengroing med einer som brer seg utover. Det er ikke granplantefelt på Skutholmen eller tilhørende holmer, i motsetning til de aller fleste andre steder i distriktet.

Bekkerholmen: Areal med beitevegetasjon: 5,8 daa. Den avgrensede kystlyngheia på holmen grenser mot strandberg og sjø på alle kanter. Beiteområdene domineres av naturtypen kystlynghei, men innehar også noe naturbeitemark. Terrenget utgjør en avrundet høyde, ca. 16,5 m.o.h. Terrenget har noe naturlig skjerming i forsenkninger, men høydedragene er generelt lave og avrundede, slik at tilgang på naturlig ly er noe begrenset. Lyngheiyklusen er forholdsviss lav (5-20 cm.) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider (20-50 cm). Røsslyngen er generelt i svak hevd, mye grov, høy lyng her i 2018 og noe einerbusker som brer seg utover. Vegetasjonsdekket nesten sammenhengende utbredt med svært lite nakent berg. Dominerende naturtype er D07-Kystlynghei, med utforming D0703 Fuktig lynghei og i tørrere parti innslag av D0701 Tørr lynghei. Mengdearter er bl.a. røsslyng, bjønnskjegg, blokkebær, torvmyrull, slåttestarr, krekling, tiriltunge, fuglevikke. På toppen av

holmen er det fugletopp og partier med fugletoppeng dominert av bl.a. rød jonsokblom. Her står også rester av tuftene til et fyrhus som sto her i tidligere tider.

Sør-Stoplan: Areal med beitevegetasjon: 24,5 daa. Den avgrensede kystlyngheia grenser mot strandberg og sjø på alle kanter. Holmene er helt uten trær og busker. Lynghøyden er forholdsvis lav (5-20 cm.) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider (20-50 cm). Terrenget er generelt lavlendt og avrundet, høyeste punkt ca. 11 moh. Dette er et værhardt område og tilgang på naturlig ly er begrenset. Hovedsakelig dominans av fuktig fattig lynghei, mindre områder med tørr, fattig kystlynghei. Flekker med grasrik naturbeitemark, mindre strandenger og små pytter inngår i beitearealet. Mengdearter er bl.a. røsslyng, bjønnskjegg, blokkebær, torvmyrull, slåttestarr, krekling, tiriltunge, fuglevikke. Flekkvis tett bestand med mjødukt og sløke. Partier med fugletopp og fugletoppeng på holmen dominert av bl.a. rød jonsokblom og sløke. Oterstier i området.

Nord-Stoplan: Areal med beitevegetasjon: 19.8 daa. Den avgrensede kystlyngheia grenser mot strandberg og sjø på alle kanter. Det ble beitet fram til tidlig på 1960-tallet, etter det har det ikke vært beitet her. Terrenget er generelt lavlendt og avrundet, høyeste punkt ca. 12 moh. Dette er et værhardt område og tilgang på naturlig ly er begrenset. Holmen er helt uten trær og busker. Lynghøyden er forholdsvis lav (5-20 cm.) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider (20-50 cm). Beiteområdene domineres av naturtypen kystlynghei, men flekker med grasrik naturbeitemark og mindre strandenger inngår i beitearealet. Hovedsakelig dominans av fuktig fattig lynghei, mindre områder med tørr, fattig kystlynghei. Mengdearter er bl.a. røsslyng, bjønnskjegg, torvmyrull, blokkebær, slåttestarr, krekling, tiriltunge, fuglevikke. Flekkvis tett bestand med mjødukt og sløke. Partier med fugletopp og fugletoppeng på holmen dominert av rød jonsokblom og sløke. Oterstier i området.

Notholmen, Midtholmen, Storholmen, og Langholmen: Areal med beitevegetasjon: 19.7 daa. Den avgrensede kystlyngheia grenser mot strandberg og sjø. Notholmen ble beita fram til ca. 1959, men etter det ble det opphold i beitinga fram til 2013. Disse holmene er kartlagt under ett fordi sauene går fritt mellom holmene på fjære sjø. Holmene ligger rett sør og vest for Skutholmen, adskilt av et 50-100 m. smalt sund. Lynghøyden er forholdsvis lav (5-20 cm.) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider. Terrenget er lavlendt og avrundet, høyeste punkt er på Storholmen, ca. 11 moh. Terrenget har noe naturlig skjerming i forsenkninger, men høydedragene er generelt lave og avrundede, slik at tilgang på naturlig ly er noe begrenset. Vegetasjonsdekket nesten sammenhengende utbredt med svært lite nakent berg. Naturtypen er D07-Kystlynghei, med utforming D0707-Kalkfattig kysthei. Hovedsakelig dominans av fuktig fattig lynghei, med mindre områder med tørr, fattig kystlynghei. Her ble det påvist individer med rynkerose (fremmed art med status SE (svært høy risiko) på den nasjonale svartelista).

Lyngholmen: Areal med beitevegetasjon: 5,6 daa. Ble brukt som beite fram til ca. 1950. Ikke besøkt under befaringen. Den avgrensede kystlyngheia grenser mot strandberg og sjø på alle kanter. Terrenget utgjør en avrundet høyde, ca. 10 m.o.h. Høydedragene er generelt lave og avrundede, slik at tilgang på naturlig ly er begrenset. Holmen er helt uten trær. Lynghøyden er forholdsvis lav (5-20 cm.) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider. Vegetasjonsdekket nesten sammenhengende utbredt med svært lite nakent berg.

Purkholmen: Areal med beitevegetasjon: 6,3 daa. Ikke besøkt under befaringen. Den avgrensede kystlyngheia grenser mot strandberg og sjø. Terrenget utgjør en avrundet høyde, ca. 11 m.o.h. Terrenget har noe naturlig skjerming i forsenkninger, men høydedragene er generelt lave og avrundede, slik at tilgang på naturlig ly er noe begrenset. Lynghøyden er forholdsvis lav (5-20 cm.) på rabber og områder utsatt for vindslitasje; noe høyere i forsenkninger og lesider. Vegetasjonsdekket nesten sammenhengende utbredt med svært lite nakent berg.

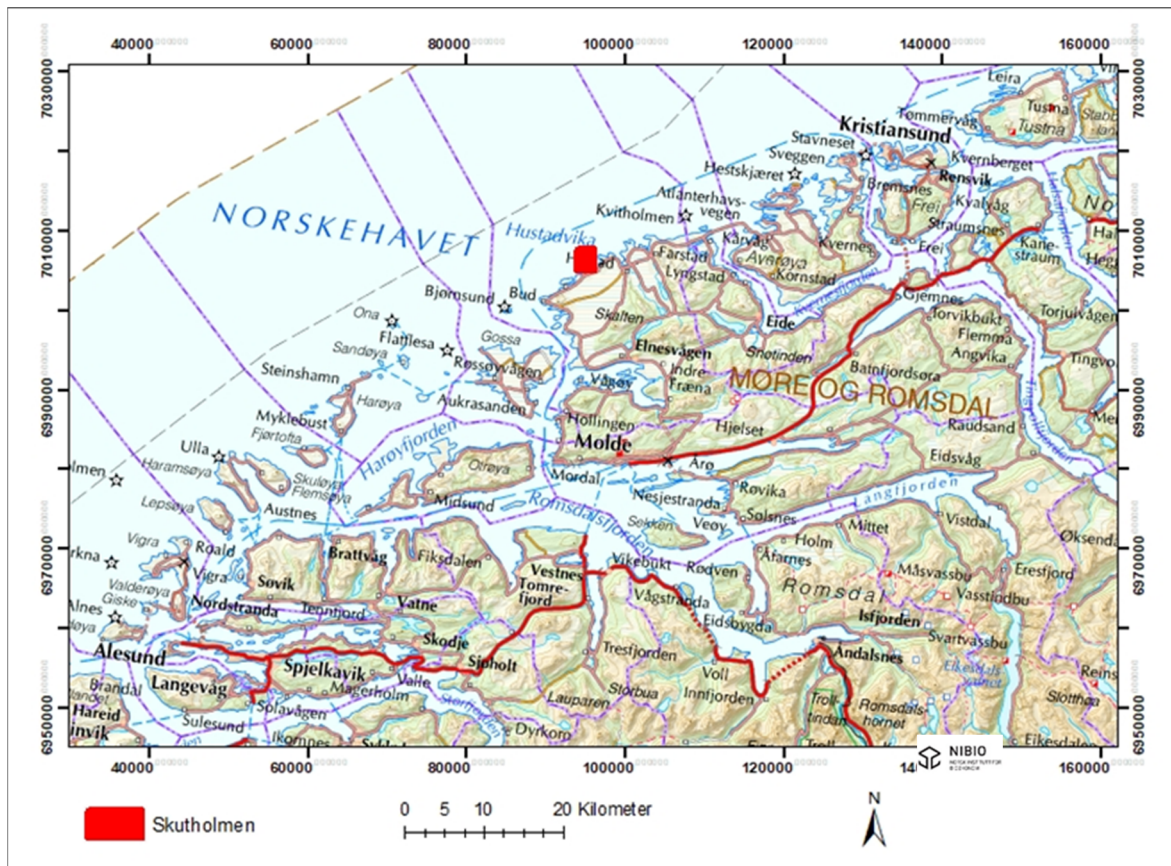
<p>Fremmede arter: Det ble observert enkelte individer av sitkagran og buskfuru på nordsiden av Skutholmen og på Notholmen. På Langholmen ble det registrert individer med rynkerose i kystlyngheia. Dette er en fremmed art med status Svært høy risiko (SE) på den nasjonale svartelista.</p>
<p>Kulturminner: Notnaust på Notholmen, tufter etter fyrhus på Bekkerholmen.</p>
<p>Skjøtsel og hensyn:</p> <p>Beiting bør opprettholdes på et nivå som er tilstrekkelig for å bevare både lyngheia og den gras- og urterike vegetasjonen, og hindre gjengroing. Lyngheia bør svis etter behov. Levende sitkagran/buskfuru bør fjernes. I kystlyngheia finnes spredte forekomster med busker og kratt, hovedsakelig einerbusker. Påbegynnende gjengroingsprosess med einer bør stanses og reverseres.</p>
<p>Del av helhetlig landskap:</p> <p>Skutholmen med tilhørende holmer er som helhet et uvanlig intakt, lite kystlandskap som ligger godt plassert ut mot havet i Hustadvika. Foruten kystlyngheia, er det her slåtteeenger, strandberg, små strandenger og sumpmiljøer, samt en tradisjonell bygningsmasse.</p>
<p>Verdibegrunnelse:</p> <p>Lokaliteten er en del av et helhetlig kystkulturlandskap. I tillegg tilhører lokaliteten et av våre nasjonalt viktige kulturlandskapsområder (Aksdal 1994, Iversen m. fl. 1994). Lokaliteten får lav vekt på størrelse (kalkfattig og 10-100 daa), middels vekt på tilstand og påvirkning (fremmede arter) og middels vekt på rødlistearter. Lokaliteten får verdi B - viktig. Vurderinga er gjort etter revidert faktaark pr. desember 2014.</p>
<p>Merknad:</p>

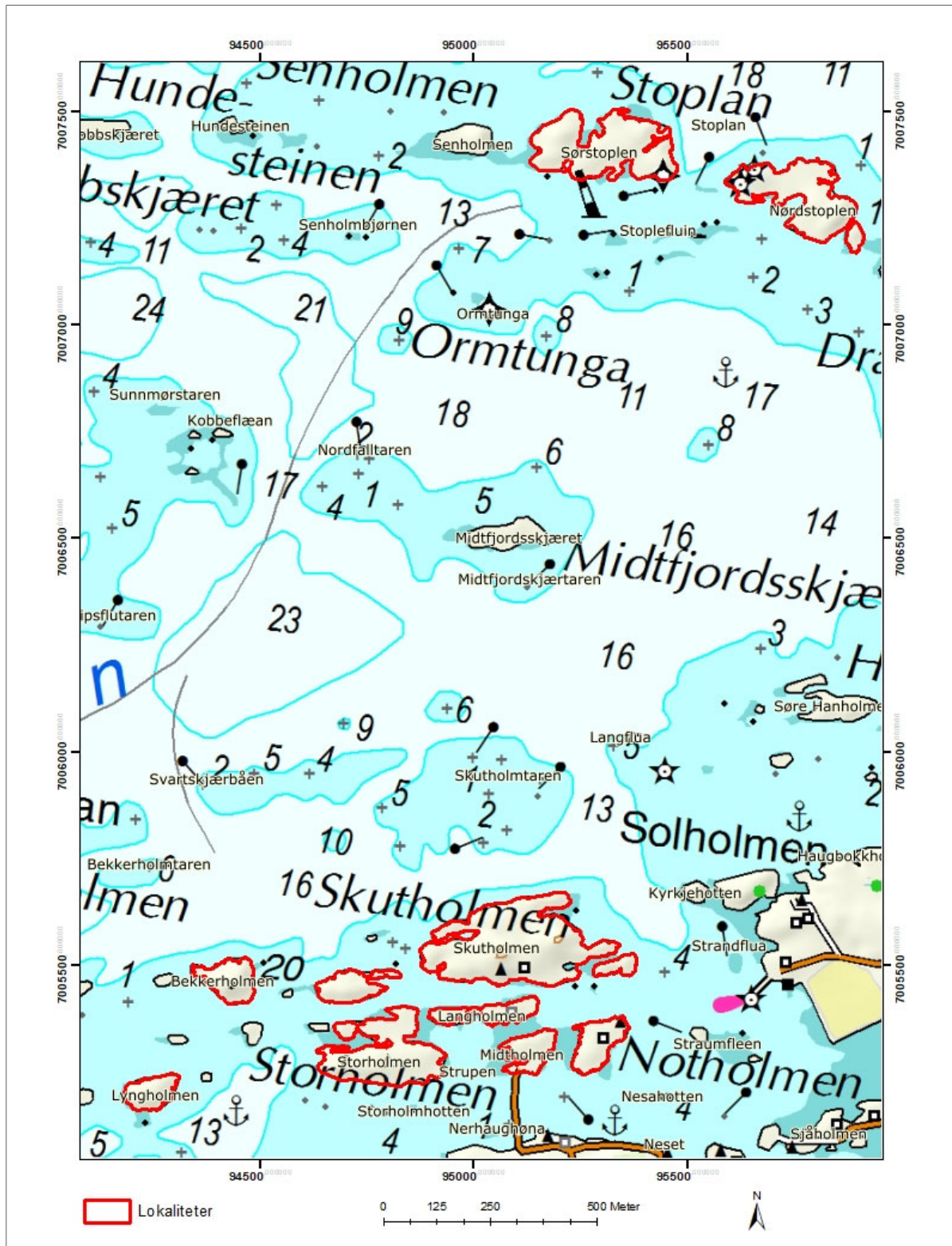
8 Kilder

- Asbjørn Skutholm, pers.medd. 2018
- Per Gammelsæter pers.medd. 2018
- Aksdal, S. 1994. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Møre og Romsdal. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga rapport nr. 6 - 1994. 125 s.
- Direktoratet for naturforvaltning 1994. Verdifulle kulturlandskap i Norge. Mer enn bare landskap! Del 4. Sluttrapport fra det sentrale utvalget for registrering av verdifulle kulturlandskap. 117 s.
- Fremstad, E., Aarrestad, P.A. & Skogen A. 1991. Kystlynghei på Vestlandet og i Trøndelag. Naturtype og vegetasjon i fare. NINA Utredning 029. Side 92.
- Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.
- Gaarder, G. 2009. Skutholmen i Fræna kommune. Forslag til skjøtselsplan. Miljøfaglig Utredning, rapport 2009:55. 24 s. + vedlegg.
- Gaarder, G. 2010. Skjøtselsplan for Skutholmen, slåttemark, Fræna kommune, Møre og Romsdal. Miljøfaglig Utredning.
- Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.
- Jordal, J.B. 2005. Kartlegging av naturtyper i Fræna kommune. Rapport J. B. Jordal nr. 5-2005. 140 s.
- Jordal, J. B. 2008. Supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap, inn- og utmark, i Midt-Norge. Møre og Romsdal og Oppdal, med en vurdering av kunnskapsstatus. Direktoratet for naturforvaltning Utredning 2008-1. 126 s.
- Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1993. Soppfloraen i en del naturbeitemark og naturenger i Møre og Romsdal og Trøndelag. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, miljøvernadv. Rapport 9-1993. 76 s.
- Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1995. Biologiske undersøkingar i kulturlandskapet i Møre og Romsdal i 1994. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, landbruksavdelinga. Rapport 2-95. 95 s.
- Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1997. Biologiske undersøkingar i kulturlandskapet i Møre og Romsdal i 1995-96. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, landbruksavdelinga. Rapport 1-97. 178 s.
- Jordal, J. B. & Gaarder, G. 2002. *Hygrocybe vitellina* (Fr.) P.Karst. (sensu Boertmann 1990) – en oseanisk sopp. *Blyttia* 60: 195-202.
- Jordal, J. B. & Sivertsen, S. 1992. Soppfloraen i noen ugjødsle beitemarker i Møre og Romsdal. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga, rapport nr. 11 1992. 65 s.
- Kålås J. A., Viken Å., Henriksen S., Skjelseth S. 2010. Norsk Rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Trondheim.
- Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.
- NGU u.d. Berggrunn Nasjonal berggrunnsdatabase. Lokalisert 05.10.2015 på <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>
- Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M., 1999: Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget. 252 s.
- Sivertsen, S., Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1993. Noen soppfunn i ugjødsle beite- og slåttemark. *Agarica* 13 (22): 1-38

9 Ortofoto og kart

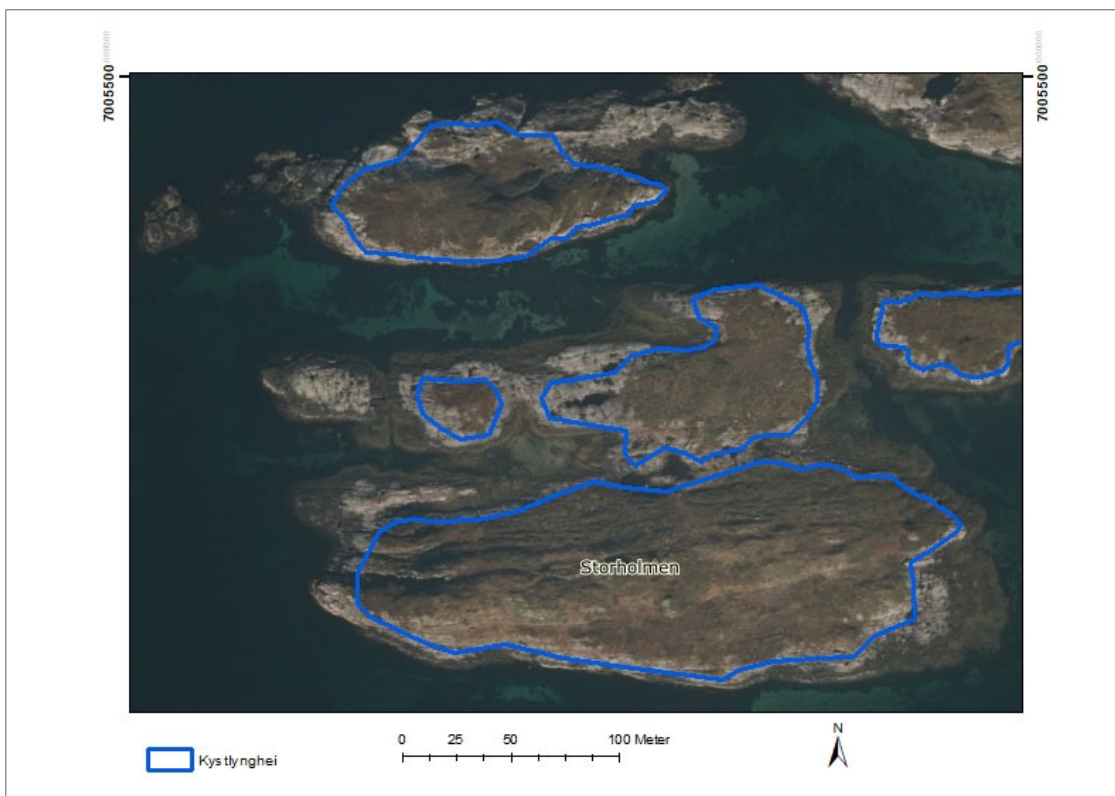
Figur 1. Topografisk kart som viser beliggenheten til lokaliteten Skutholmen (inntegnet med rødt). Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 2. Topografisk kart som viser beliggenheten til lokaliteten Skutholmen med tilhørende holmer (inntegnet med rød grense). Purkholmen ligger plassert mellom Skutholmen og Bekkerholmen i vest. Lyngholmen, Storholmen, Langholmen, Midtholmen og Notholmen ligger lengst sør. Nord- og Sør-Stoplan ligger lengst mot nord. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 3. Midtholmen, Notholmen og Langholmen med avgrenset kystlynghei (inntegnet med blå grense). Kartgrunnlag: Norge digitalt

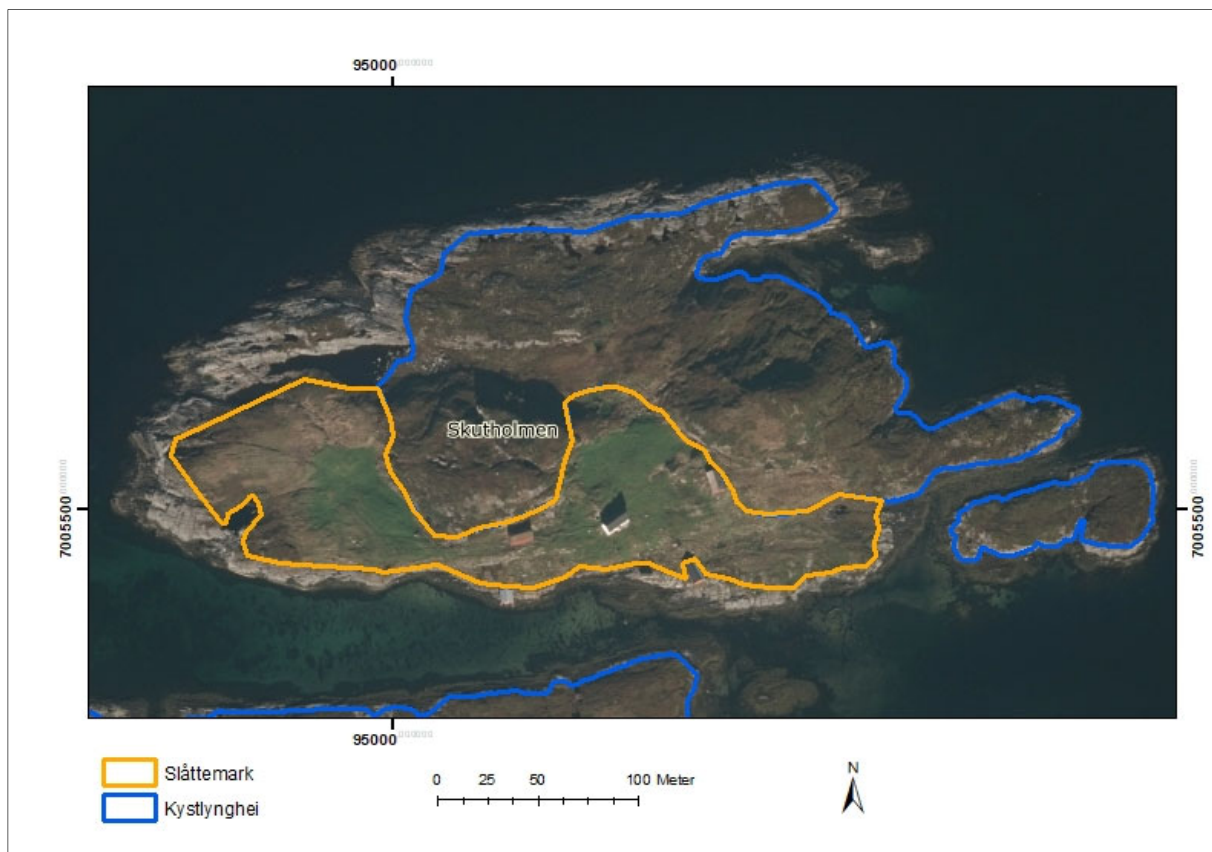
Figur 4. Storholmen lengst sør og Purkholmen lengst nord, med avgrenset kystlynghei (inntegnet med blå grense). Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 5. Nord- og Sør-Stoplan med avgrenset kystlynghei (inntegnet med blå grense). Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 6. Bekkerholmen i nord og Lyngholmen i sør, med avgrenset kystlynghei (inntegnet med blå grense). Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 7. Lokalteten Skutholmen med arealet kartlagt som kystlynghei med blå grense. Arealet kartlagt som slåttemark er inntegnet med gul grense. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

10 Bilder

Figur 8. Parti fra slåtteeenga på Skutholmen sett mot øst, med bolighuset i forgrunnen, fjøset og nauset i bakgrunnen.
Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 9. Parti fra slåtteeenga øst for bolighuset på Skutholmen sett mot øst. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO.
03.09.2018

Figur 10. Bildet viser noen av de små lappene med potetåkrer sett fra knausen midt på Skutholmen og i østlig retning.
Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 11. Parti fra slåtteenga vest på Skutholmen sett fra knausen midt på øya og i vestlig retning. Purkholmen, Bekkerholmen og Lyngholmen i bakgrunnen. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 12. Slimjordtunge (*Geoglossum difforme*) vokser i slåtteeenga vest på Skutholmen.
Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.20

Figur 13. Parti fra slåtteeenga vest på Skutholmen sett i østlig retning. Det blir fremdeles slått helt ut mot de nakne strandbergene. I dette området vokser bl.a. Slimjordtunge (*Geoglossum difforme*). Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 14. Bilde fra nordsiden av Skutholmen sett i vestlig retning. Røsslyngen er generelt i svak hevd, mye grov lyng og einerbusker som brer seg utover. Noen individer med sitkagran og buskfuru i bakgrunnen.
Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 15. Bildet er tatt fra Skutholmen og sett i sørlig retning. Langholmen nærmest, Midtholmen og Notholmen bakerst til venstre. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 16. Bildet er tatt fra Skutholmen og sett i vestlig retning. Purkholmen i forgrunnen, Bekkerholmen og Lyngholmen i bakgrunnen. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 17. Bildet er tatt fra Skutholmen sett i sør-vestlig retning med Langholmen nærmest og Storholmen like bakenfor den. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 18. Parti fra lyngheia på Nordre Stoplan sett i vestlig retning, med Søndre Stoplan i bakgrunnen.
Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 19. Parti fra Nordre Stoplan med naturbeitemark, sett i nordlig retning. På bildet vises rester etter hustuft hvor historien sier at «stor-Marit» skal ha bodd i tidligere tider. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 20. Lynghei på Nordre Stoplan sett i sør-østlig retning. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 21. Bildet viser parti fra lyngheia på Søndre Stoplan sett i østlig retning. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 22. Parti med fugletoppeng på Søndre Stoplan sett i østlig retning, med Nordre Stoplan i bakgrunnen.
Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 23. Parti fra Bekkerholmen hvor røsslyngen er generelt i svak hevd, mye grov, høy lyng og einerbusker som brer seg utover. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 24. Bildet er fra toppen av Bekkerholmen sett i nordlig retning, Purkholmen nærmest og Skutholmen bakerst i venstre bildekant. Her ser vi nærmest fugletoppeng og bakerst tuftene etter et fyrhus som sto her i tidligere tider. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

Figur 25. Uteangersau på beite på Notholmen. Foto: Synnøve Nordal Grenne/NIBIO. 03.09.2018

11 Artsliste

Artslista er felles for Skutholmen og tilhørende holmer, basert på en rask gjennomgang av lokaliteten, og er ikke uttømmende.

Trær og busker

Bjørk	<i>Betula pubescens</i>
Buskfuru	<i>Pinus mugo</i>
Dvergbjørk	<i>Betula nana</i>
Einer	<i>Juniperus communis</i>
Furu	<i>Pinus sylvestris</i>
Gran	<i>Picea abies</i>
Rogn	<i>Sorbus aucuparia</i>
Selje	<i>Salix cinerea</i>
Sitkagran	<i>Picea sitchensis</i>
Ørevier	<i>Salix aurita</i>

Urter

Balderbrå	<i>Tripleurospermum inodorum</i>
Bekkeblom	<i>Caltha palustris</i>
Bjønnskjegg	<i>Trichophorum cespitosum</i>
Blokkebær	<i>Vaccinium uliginosum</i>
Blåbær	<i>Vaccinium myrtillus</i>
Blåklukke	<i>Campanula rotundifolia</i>
Blåknapp	<i>Succisa pratensis</i>
Duskmyrull	<i>Eriophorum angustifolium</i>
Engfiol	<i>Viola canina ssp. canina</i>
Enghumleblom	<i>Geum rivale</i>
Engsoleie	<i>Ranunculus acris</i>
Engsyre	<i>Rumex acetosa</i>
Fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>
Følblom	<i>Leontodon autumnalis</i>
Gullris	<i>Solidago virgaurea</i>
Gåsemure	<i>Potentilla anserina</i>
Hanekam	<i>Lychnis flos-cuculi</i>
Harerug	<i>Bistorta vivipara</i>
Hesterumpe	<i>Hippuris vulgaris</i>
Hundekjeks	<i>Chaerophyllum sylvestre</i>
Hvitkløver	<i>Trifolium repens</i>
Hvitlyng	<i>Andromeda polifolia</i>

Høymole	<i>Rumex longifolius</i>
Kattefot	<i>Antennaria dioica</i>
Krattmjølke	<i>Epilobium montanum</i>
Krekling	<i>Empetrum nigrum</i>
Krypsoleie	<i>Ranunculus repens</i>
Kystbergknapp	<i>Sedum anglicum</i>
Løvetann sp.	<i>Veronika officinalis</i>
Marikåpe sp	<i>Alchemilla</i>
Melbær	<i>Taraxacum sp.</i>
Mjødurt	<i>Arctostaphylos uva-ursi</i>
Molte	<i>Rubus chamaemorus</i>
Myrfiol	<i>Viola palustris</i>
Myrhatt	<i>Potentilla palustris</i>
Rosenrot	<i>Sedum rosea</i>
Ryllik	<i>Achillea millefolium</i>
Rypebær	<i>Leucanthemum vulgare</i>
Rød jonsokblom	<i>Silene dioica</i>
Rødkløver	<i>Trifolium pratense</i>
Rødtvetann	<i>Lamium purpureum</i>
Røsslyng	<i>Calluna vulgaris</i>
Skogstjerne	<i>Trientalis europaea</i>
Skrubbær	<i>Cornus suecica</i>
Sløke	<i>Angelica sylvestris</i>
Smalkjempe	<i>Plantago lanceolata</i>
Småengkall	<i>Rhinanthus minor</i>
Småsyre	<i>Rumex acetosella</i>
Stemorsblom	<i>Viola tricolor</i>
Strandkjempe	<i>Plantago maritima</i>
Strandnellik	<i>Armeria maritima</i>
Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>
Tettegras	<i>Pinguicula vulgaris</i>
Tiriltunge	<i>Urtica dioica</i>
Torvull	<i>Eriophorum vaginatum</i>
Tyttebær	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>
Vanlig arve	<i>Cerastium caespitosum</i>
Veitistel	<i>Cirsium lanceolatum</i>
Vendelrot	<i>Valeriana sambucifolia</i>
Øyentrøst	<i>Euphrasia officinalis</i>

Graminider

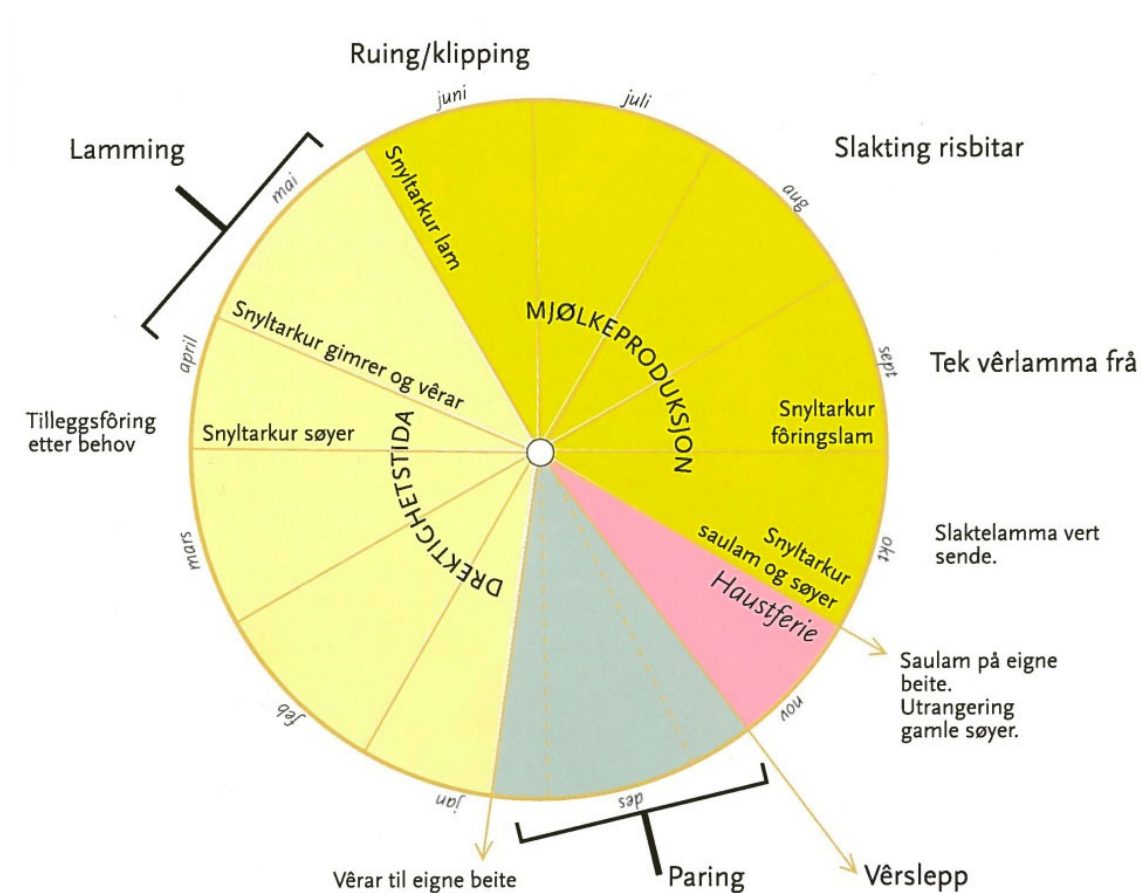
Engfrytle	<i>Luzula multiflora ssp. multiflora</i>
Engkvein	<i>Agrostis capillaris</i>
Englodnegras	<i>Holcus lanatus</i>
Engrapp	<i>Poa pratensis ssp. pratensis</i>
Finnskjegg	<i>Nardus stricta</i>
Geitsvingel	<i>Festuca vivipara</i>
Gulaks	<i>Anthoxanthum odoratum</i>
Havsivak	<i>Scirpus maritimus</i>
Hårfrytle	<i>Luzula pilosa</i>
Knappsiv	<i>Juncus conglomeratus</i>
Kornstarr	<i>Carex panicea</i>
Lyssiv	<i>Juncus effusus</i>
Rødsvingel	<i>Festuca rubra</i>
Saltsiv	<i>Juncus gerdardii</i>
Stjernestarr	<i>Carex echinata</i>
Stolpestarr	<i>Carex nigra juncea</i>
Slåttestarr	<i>Carex nigra nigra</i>
Smyle	<i>Avenella flexuosa</i>
Sølvbunke	<i>Deschampsia cespitosa cespitosa</i>
Timotei	<i>Phleum pratense</i>
Trådsiv	<i>Juncus filiformis</i>

Vedlegg

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng (Sogn og Fjordane).

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjytte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulik alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjytte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes
- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; la ber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskufler etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.